

MOTION A506 HÖRBY ARBETAREKOMMUN

Utredning om möjligheten att införa basinkomst i Sverige

Basinkomst, eller som det tidigare benämndes medborgarlön, utgör ett offentligt trygghetssystem som skall garantera personer, som har rätt att ta del av Sveriges välfärdssystem, en grundinkomst. Grundinkomsten skall erhållas månadsvis, utan krav på motprestation. Införandet av basinkomst kan leda till såväl mikro- som makroekonomiska positiva effekter och har potential att ersätta behovsanpassade bidrag och minska utanförskapet i samhället. Det finns därför anledning att utreda möjligheten att införa basinkomst i Sverige och undersöka fördelar och nackdelar, om det är ekonomiskt möjligt, skattekonsekvenser och finansiering m.m.

Bakgrund

I Sverige finns olika behovsanpassade bidrag, som t ex arbetslöshetsstöd, försörjningsstöd, studiebidrag och bostadsbidrag. Behovsanpassade bidrag kräver stora ekonomiska och administrativa resurser och ramarna för bidragstagarna kan uppfattas som stigmatiserande och det finns även risk för att bidragstagare hamnar i utanförskap. En ekonomisk och social

878

bortkoppling från samhället kan innebära förödande konsekvenser för den enskilde och i förlängningen även få negativa konsekvenser för samhället.

Allt sedan 1700-talet har diskussioner om basinkomstidén förts. Bland annat skrev Thomas Paine om grundkapitalet i "Agrarian Justice" (1796) och Joseph Charlier om gemensamt ägande av naturresurser i "Solutions du problème social ou constitution humaine" (1848). Philippe Van Parijs, professor i statsvetenskap vid Katholieke Universitet Leuven, känd som förespråkare och försvarare av basinkomstidén, var en av grundarna av nätverket Basic Income Earth Network - BIEN. Simon Birnbaum, fil dr i statsvetenskap och verksam som forskare vid statsvetenskapliga institutionen och Stockholms Resilience Centre, Stockholms universitet, skrev i Ekonomisk debatt nr 6 2013 årgång 41 "Basinkomst – ett instrument för rättvisa och hållbarhet?" Han har också många andra publikationer om medborgarlön/basinkomst, (se Statsvetenskapliga Institutionen Stockholm Simon Birnbaum - www.statsvet.su.se/).

I Sverige skrev Per Janson en avhandling "Den huvudlösa idén. Medborgarlön, välfärdspolitik och en blockerad debatt" år 2003. Avhandlingen tar sin utgångspunkt i att medborgarlön har tilldragit sig ett stort intresse inom den akademiska världen men däremot ett begränsat politiskt intresse. Så är det än idag 13 år senare.

Flera nobelpristagare i ekonomi (Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne) har skrivit om basinkomst. Några exempel är Milton Friedman "Capitalism and Freedom" (1962), James Meade "Full employment regained" (1995), James Tobin (som har ett eget basinkomstförslag), Paul Samuelson, Herbert Simon, Robert Solow och Jan Tinbergen. Nobelpristagaren i litteratur Bertrand Russell har också visat stort intresse.

Finansiering

Det finns flera olika basinkomstförslag. Den tidigare EU-parlamentariker Christian Engström för diskussionen kring basinkomst med vad han benämner negativ inkomstskatt. En negativ inkomstskatt har samma effekt som basinkomst och utformas genom ett skattesystem som ersätter grundavdraget med ett skattefritt grundbidrag på 8 333 kr per månad. Grundbidraget är avsett för personer i åldern 19–64 år som står helt utan inkomster. Engström har gjort en beräkning som visar hur en basinkomst med 8 333 kr per månad och 100 000 kr per år skulle kunna finansieras. Ett grundbidrag på 8 333 kr/månad, baserat på så många personer som idag uppbär bidrag, skulle kosta 102 miljarder kronor om året. De personer som återgår i arbete får ett minskat grundbidrag med 33 % av arbetsinkomsten. Detta innebär en merkostnad. Det här basinkomstförslaget skulle då kosta 132 miljarder kronor per år i statsbudgeten. Brytpunkten, grundbidrag + arbetsinkomst är 18 200 kr per månad. Däröver utgår inget grundbidrag.

Individen följer därefter samma skattesystem som finns dag. Det finns anledning att tro att detta system, dels kommer att gynna den som har mest behov av ekonomiskt bidrag, dels inte kommer att missgynna någon. Vidare bör det till stor del kunna finansieras med nuvarande bidragssystem.

Se <https://christianengstrom.wordpress.com/> "Basinkomst ett konkret och genomräknat förslag".

Följande länder har haft basinkomst i någon form. USA och Kanada hade basinkomst under 1960- och 1970-talet. I Indien testades basinkomst i åtta byar år 2011–2013. Alaska har haft basinkomst sedan år 1977, Namibia (Omaheke regionen) sedan år 2008, Iran sedan år 2011. I Brasilien pågår projektet Bolsa Familia. (Se vidare Simon Birnbaum, 2005, 2013 samt www.basicincome.org.)

Ett införande av basinkomst är aktuellt i Finland. Det avser ett begränsat urval av personer som har arbetsmarknadsstöd. I Finland har en regeringsproposition lämnat in till riksdagen och vid ett godkännande kommer basinkomst att träda i kraft 1 januari 2017 (Socialministeriet och hälsovårdsministeriet 25.08.2016 pressmeddelande 117/2016).

Nordeas styrelseordförande Björn Wahlroos är positivt inställd till basinkomst. Han har uttalat att basinkomst är att föredra framför minimilön och att en minimilön resulterar i sämre konkurrenskraft och därmed ett stort antal utslagna personer i samhället (YLE nyheter inrikes 11.09.2013). Guy Standing, brittisk professor vid Oriental and African Studies (SOAS), University of London och en av grundarna till Basic Income Earth Network – har fokuserat på det framväxande prekariatet och behovet av basinkomst. Miljontals människor har hamnat i ett svårt tillstånd med otrygghet beträffande inkomst, arbete och identitet. Standing menar att basinkomst kan komma att lösa en stor del av detta kommande stora politiska problem (www.guystanding.com/).

Basinkomst kan bli ett gott policyförslag. Det motsätter sig inte reciprocitetsprincipen (för att få något måste du bidra med något), i varje fall inte mer än många andra bidrag som t ex bostadsbidrag, försörjningsstöd, barnbidrag och garantipension. Det motsätter sig inte heller arbetslinjen (det är en skyldighet för arbetsdugliga att arbeta och bör vara en rättighet att kunna få meningsfulla arbetsuppgifter). Kritiker till basinkomst menar att arbetsföra personer skall arbeta oavsett arbetets art även om de avskyr sina arbetsuppgifter. I annat fall skall inga bidrag utgå. Kritikerna menar att arbetet i sig är en solidarisk skyldighet gentemot samhället. En basinkomst skall ha den nivån att det alltid skall löna sig att söka arbete och att utbilda sig. Basinkomsten minskar eller avslutas då personen får en annan inkomst.

Det är kompetenta tjänstepersoner som arbetar på arbetsförmedlingen och som ägnar en stor del av sin tid till att hjälpa personer att konkurrera om de arbeten som ständigt blir färre. I stället skulle de kunna koncentrera sina arbetsuppgifter på att skapa nya arbeten, nya vägar för nya jobb och hjälpa personer att skapa nya företag. Samhället har redan genomgått och kommer att genomgå stora strukturella rationaliseringar. Företag fortsätter att flytta stora delar av verksamheten till lågkostnadsländer. Detta får till följd att behovet av arbetskraft kommer att fortsätta minska i Sverige. Förändringarna kräver ett förändrat synsätt och nytänkande. Basinkomst kan vara en av många åtgärder.

880

Med basinkomst får alla en ekonomisk grundtrygghet och möjligheter till att t ex studera så länge de vill, eller att vara föräldralediga så länge de vill. De sociala trygghetssystemen kommer att vara minst lika bra som tidigare och personers inflytande över sitt liv kommer att öka. Basinkomst kostar troligen inte mer för samhället än nuvarande bidragssystem (se ovan under Finansiering). Tvärtom kan basinkomst leda till betydande positiva effekter, såväl ekonomiskt som socialt. Människor som är trygga och känner att de har kontroll över det egna livet mår bättre, vilket leder till en känsla av sammanhang- KASAM. Basinkomst/medborgarlön bör både förhindra psykisk ohälsa och hjälpa till med återhämtning. Med vissheten om en ekonomiskt stabil grund att stå på, kan fler människor uppnå en social och ekonomisk grund. Människor som är friska och mår bra bygger ett friskt och välmående samhälle.

Partikongressen föreslår besluta:

A506:1 att en utredning tillsätts avseende införandet av basinkomst i Sverige

Susanne Meijer och Jan Axelsson,

Hörby arbetarekommun beslöt att anta motionen som sin egen.

MOTION D17 SIGTUNA ARBETAREKOMMUN

Basinkomst - en mänsklig rättighet

I spåren av globaliseringen och de senaste ekonomiska kriserna ser vi hur ny underklass håller på att växa fram som står utanför arbetsmarknaden. Otrygga anställningar, näst intill inga möjligheter att organisera sig och konstant stress är vardag för dessa människor. De saknar även rätt till mycket av den välfärd andra tar för given.

A-kassa, försörjningsstöd och sjukförsäkring gäller i praktiken inte alla idag. I Sverige har 1 miljon människor i arbetsför ålder mellan 20 och 64 år en inkomst på mindre än 5000 i månaden och 584 000 en inkomst på mindre än 500 i månaden.¹

Fattigdomen finns inte bara långt borta i ”tredje världen”, den finns här – mitt ibland oss.

Förtroendet för välfärdsstaten urholkas när de människor som verkligen behöver hjälp möts av misstänksamhet och krav på orimliga motprestationer i kontakten med socialkontor, A-kassa och försäkringskassan.

För att garantera att ingen faller mellan stolarna räcker det inte att stärka arbetares rättigheter, möjlighet att organisera sig och makt på arbetsmarknaden, samt bygga ut nuvarande försäkringssystem. Dagens trygghetssystem är inte designade för att fånga upp alla på grund av kravet på motprestation. Vi borde införa ett lägsta golv i välfärdsstaten utan hål och luckor, en grundinkomst på existensminimum som garanteras alla villkorslöst

BASINKOMST – FUNGERAR DET?

Experiment med basinkomst har genomförts i större skala i bland annat Uganda, Kenya, Namibia, Malawi, Brasilien, Indien, Mexiko och Sydafrika.(fotnot 2). I Alaska finns Alaska Permanent Fund ur vilken alla vuxna medborgare får en regelbunden inkomst, i Brasilien finns La Bolsa Familia där en basinkomst utbetalas mot att barnen går i skolan och Iran införde som första land i världen en nationell, individbaserad, villkorlös basinkomst till alla, både barn och vuxna, under hösten 2010. I boken ”Just give Money to the poor” (2010) (Fotnot 3) utvärderar forskarna effekterna av basinkomst:

- Villkorlösa pengar är ett oerhört framgångsrikt sätt att frigöra människor och bekämpa fattigdomen.
- Kriminalitet, ojämlikhet, undernäring, spädbarnsdöd, tonårsgraviteter och skolk minskar samtidigt som skolresultaten, hälsan och livskvaliteten ökar.
- Ineffektiva sociala program och biståndsverksamhet kan avvecklas.
- Korruptionen och svartarbete minskar.

168

- Fler jobb skapas, sysselsättningen och skatteintäkterna ökar

Men det är inte bara i utvecklingsländer basinkomst testats framgångsrikt. När USA:s president Lyndon B. Johnson deklarerade krig mot fattigdomen på 60-talet så gjordes storskaliga experiment med basinkomst i bland annat Pennsylvania, Indiana, North Carolina, Seattle och Denver. Efter utvärderingar av försöken visade sig basinkomst fungera så bra att nästa president, Nixon, beslutade sig för att genomdriva reformen i hela landet. Nixon skrev en motion om basinkomst som antogs av en överväldigande majoritet i april 1970 av kongressen. Men som vanligt föll demokraternas goda ambitioner i senaten så basinkomst infördes aldrig nationellt. På 80-talet tog Reagan över. Trots att 80 % av amerikanska folket då var positiva till basinkomst fnös Reagan föraktfullt och deklarerade att 60- och 70-talets krig mot fattigdomen var över och att fattigdomen vunnit!(fotnot 4) Canada tog dock ett steg från experiment till verklighet och införde basinkomst för alla fattiga i staden Dauphin 1974.(Fotnot 5). Resultaten var över all förväntan och gjorde att de konservativa domedagsprofeternas fantasier om massflykt från arbete föll platt som en pannkaka:

- Folk låg inte hemma och latade sig på soffan utan fortsatte arbeta. Det totala antalet arbetade timmar minskade dock med några procent för: (1) föräldrarna hann vara hemma med barnen ett par extra månader, och (2) ungdomarna utbildade sig mer
- Studieresultaten höjdes, nyföretagandet ökade och ekonomin fick sig en skjuts.

- Våldet i nära relationer minskade.
- Sjukhusbesöken minskade med hela 8,5 %
- Folk blev gladare och friskare och tog sig ur fattigdom och missbruk

Det framgångsrika initiativet avslutades dock abrupt fem år senare 1979 när de konservativa tog makten. Men de positiva effekterna höll i sig och de dröjde många år innan fattigdomen återinförts i staden.

VARFÖR BÖR VI INFÖRA BASINKOMST I SVERIGE?

Enligt FN:s konvention om mänskliga rättigheter har var och en rätt att klara sin grundläggande försörjning och få sina grundläggande materiella behov tillgodosedda. Medborgare ska inte behöva ansöka om att få sitt dagliga bröd. Att överleva är en mänsklig rättighet. Alla skall ha tillräckligt att leva på. I Sverige lyckas vi i dag inte garantera alla FN:s mänskliga rättigheter, vi har utvecklat ett system med restriktioner, byråkrati, motkrav och stigmatisering. Resultatet blir att det finns människor som faller mellan stolarna och lever i stor fattigdom. Det är oacceptabelt! Visionen att alla svenskar ska ha en ekonomisk grundtrygghet är sedan länge etablerad, och något som vi helt säkert har råd med. Därför är det nu dags att utan omsvep erbjuda denna trygghet till alla vuxna medborgare. Här är en lista med mer specifika skäl:

1. HÖGRE LÄGSTA LÖNER OCH BÄTTRE ARBETSVILLKOR

En basinkomst gör det realistiskt för människor att tacka nej till för dåliga arbetsvillkor och usla

169

löner och stärker därmed arbetstagares ställning på arbetsmarknaden. När hotet om uppsägning inte blir lika kraftfullt kan människor orka och våga organisera sig fackligt för bättre förhållanden på arbetsplatsen och helt säga nej till oseriösa företag som inte borde finnas på marknaden vars affärsidé främst ligger i att utnyttja anställda till slavlöner.

2. BÄTTRE MOTIVATION TILL ARBETE

Det ska löna sig att arbeta. I dagens samhälle lönar det sig sällan att arbeta för de som har det ekonomiskt svårt. Då kan de bli av med aktivitetsersättning och försörjningsstöd. Med en ovillkorad basinkomst lönar det sig att arbeta oavsett hur få timmar extra du arbetar.

2. MINDRE BYRÅKRATI

Administrationen på Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och socialkontor kan skäras ned. Många insatser för enskilda ärenden, kontroll och aktivering blir överflödiga och samhället kan styra om dessa resurser till något mer produktivt och nödvändigt. Detta kan vara till exempel undervisning, vård och proaktivt socialt arbete som gör en skillnad i människors liv, istället för att ställa krav i utbyte mot att hjälpa dem betala räkningar.

3. INGET FUSK

Man kan undvika det mesta bidragsfusket och pengatänkandet (det vill säga att människor planerar sina liv efter de bidrag de kan få) när alla har rätt till en fast och ovillkorad inkomst. All kontroll och misstänksamhet försvinner från myndigheternas dagordning. Socialarbetare och andra myndighetspersoner slipper vara fönstertittande spioner som försöker sätta dit fuskare och övergå till att försöka hjälpa människor på riktigt.

4. FÖRETAGANDE OCH INNOVATION

Basinkomst är ett evigt starta-egget bidrag som får nyföretagande att blomstra. I dag kan småföretag tvingas sälja av värdefulla tillgångar som firmabilen och kontorslokalen innan samhället kan tänka sig hjälpa till med ekonomiskt stöd i svårare tider. Med basinkomst har småföretagare det som krävs för att överleva även svårare tider. De kan då lägga mer tid och resurser på att utveckla sina företag långsiktigt istället för att tvingas ta varje litet uppdrag till varje pris för att hålla huvudet över vattnet. Det blir möjligt för fler att starta företag och satsa när de vet att de har ett ekonomiskt skyddsnet och överlever utan en omfattande byråkrati.

5. KONST OCH KULTUR

Konstnärer, författare och musiker får bättre möjligheter att fokusera på sin konst. Stödsystemen för konst och kultur kan elimineras och med dem ömsesidig avundsjuka, kottteribildningar, anklagelser om insmickrande kultur- och smakdomare som förpestar de konstnärliga miljöerna. Man är också garanterad att få behålla frukterna av sin konst, utan att bidraget sjunker för att man

har en lyckad vernissage.

170

6. GLESBYGDSLÖSNING

Basinkomst kommer dessutom att främja glesbygden, då det blir lättare för orter att överleva med säsongsbaserad industri som turist- och skogsnäring. De som vill bo kvar tvingas inte in i staden lika lätt utan kan stanna på sin ort. Även den mindre ekologiska småjordbrukaren får lättare att klara sig med en ekonomisk grundtrygghet.

7. VÄRDIGHET, TRYGGHET OCH FRIHET

Basinkomst garanterar individens värdighet. Till skillnad från andra former av offentlig välfärd och privat välvilja blir individen helt fri från underordning. När basinkomst är något som alla har rätt till behöver ingen stå med mössan i hand inför en handläggare. Alla är sin egen herre med en demokratiskt garanterad försörjning. Den enskilde får större frihet än nu att utvecklas och att förbättra sin situation. Först när hotet om ens överlevnad är undanröjt så kan människan göra riktigt meningsfulla fria val.

8. BÄTTRE MATCHNING PÅ ARBETSMARKNADEN

När anställda inte längre är pressade att till varje pris stanna kvar eller söka ett arbete de inte trivs med så kommer företagarna få fler anställda som trivs bättre, är mer motiverade för sitt jobb och villiga att investera långsiktigt i arbetet för en god arbetsmiljö. Vi får en bättre matchning och effektivitet på arbetsmarknaden.

9. VINN SLAGET OM MEDELKLASSVÄLJARNA

Allt sedan människan skapade sitt första redskap har vi strävat efter att göra mer med mindre insats, att effektivisera. Och vi har varit duktiga på det. Mekanisering, automatisering, datorisering och robotisering har gjort att vi idag har helt andra förutsättningar än vi haft historiskt. Idag kan vi producera tjugo gånger så mycket med samma arbetsinsats som i slutet på 1800-talet och dubbelt så mycket som i början av 1980-talet. Men istället för att dra nytta av detta försöker vi hålla fast vid att alla ska lönearbete lika mycket eller mer. För att lyckas med detta har politiken alltmer och desperat börjat fokusera på att skapa jobb. När robotiseringen går framåt i högre fart blir det en allt mer hopplös kamp, vilket vi tydligt kan se genom att studera arbetslösheten i Europa. Basinkomst möjliggör istället en fördelning av lönearbete mellan de överarbetade och de arbetslösa. De som idag jobbar långa timmar mot sin vilja ges större möjlighet att gå ner i tid, vilket i sin tur ger nya arbetsmöjligheter för de som idag jobbar mindre än de vill. Basinkomst skulle likt föräldraförsäkringen kunna bli en populär reform även för väljargrupper som den stressade storstadsmedelklassen, som kan gå ner i arbetstid istället för att köpa ROT/RUT-tjänster.

10. JÄMSTÄLLDHET

Dagens inkomstrelaterade bidrag ger mindre till kvinnor än till män, så basinkomst skulle i praktiken innebära en mer jämställd fördelning av resurserna. I den mån barn omfattas får vi en rejäl förstärkning för ensamstående föräldrar, bland vilka kvinnor är överrepresenterade.

171

Basinkomst gör det lättare att lämna ett destruktivt förhållande eftersom en person i ett förhållande som är utan annan inkomst slipper vara ekonomiskt beroende av sin partner. Personen utan lönearbete får därmed större möjlighet att lämna ett destruktivt förhållande. Ett omtvistat men sannolikt resultat från försöken i USA på 70-talet var att skilsmässorna ökade av just den anledningen. Värt att nämna är också att feministiska partier som Feministiskt initiativ är positiva till basinkomst och vill att staten utreder saken.

11. PSYKISK HÄLSA

Sverige blir allt rikare men ändå ökar den psykiska ohälsan. Det kan bero på att klyftorna ökar och rikedomarna inte kommer de fattiga till del. Alain Topor, psykolog och docent i socialt arbete vid Stockholms universitet, menar att psykofarmaka idag till stora delar skrivs ut för att behandla symptom som är ett direkt resultat av fattigdom. Han genomförde en studie i Blekinge landsting där ca 100 personer med långvarig psykisk ohälsa fick en femhundra extra i månaden under ett år. Andelen deltagare som behövde psykiatrisk slutenvård hade sjunkit med 30 procent redan

efter ett halvår. Isoleringen minskade, försökspersonerna visade färre symptom på sina diagnoser och de kunde trappa ner på sina mediciner och i vissa fall helst sluta med sina mediciner.

Basinkomst innebär en ekonomisk trygghet som ger människor större makt över sina liv. Detta leder till ökad fysisk och psykisk hälsa.

Basinkomst ger en grundläggande trygghet som minskar den stress och oro som upplevs av många som inte har en stabil inkomst. Även för de som skulle klara sig utan basinkomsten innebär själva vetskapen om att den finns en psykologisk lättnad.

12. FYSISK HÄLSA

Den som mår dåligt av sitt jobb får större möjligheter att söka en bättre arbetsmiljö vilket i sin tur gör god arbetsmiljö till ett viktigt konkurrensredskap för företagen. När det blir bättre arbetsvillkor inom tunga yrken, t ex inom sjukvården, blir färre sjuka. När sjuka inte behöver oroa sig över sjukpenningen blir de friska snabbare och när de kan ta den tid det tar att återhämta sig håller de sig friska längre. Detta kommer få stor effekt på vår fysiska och mentala hälsa vilket i sin tur minskar belastningen på sjukvården och sociala skyddsnäten.

När de till exempel i Kanada på 70-talet betalade ut en mindre summa till alla med låg inkomst utan krav på motprestation minskade belastningen på sjukvården med 8,5 %.

13. STÖRRE KÖPKRAFT HOS FATTIGA ÖKAR EFTERFRÅGAN OCH SKAPAR JOBB

Ett problem med dagens ojämlika fördelning av resurser är att de rikaste inte har tid eller lust att konsumera upp sina stora kapital. De sparar ofta sina förmögenheter på hög eller investerar på bostadsmarknaden och på börsen. Där förblir pengarna ofta improduktiva och bidrar mest till att driva upp värdet på tillgångar och aktier. Pengar som ges till de fattigaste i samhället konsumeras istället omedelbart och kommer direkt ut i den reella ekonomin, dessa pengar blir produktiva och

172

ökar efterfrågan, fler får jobb och skatteintäkterna ökar.

SAMMANFATTNING:

- Basinkomst avlastar myndigheterna från den resursslukande kontrollapparaten som idag administrerar bidrags- och försäkringssystemen.
- Basinkomst mildrar den press som får lönearbetare att slita ut sig, belasta sjukvården och lämna arbetsmarknaden i förtid.
- Basinkomst botar det stigma som får arbetslösa och sjuka att isoleras och krympa sina sociala nätverk.
- Basinkomst minskar uppkomsten av onda cirklar där fattigdom orsakar desperation, missbruk och kriminalitet.
- Basinkomst gör det möjligt att minska onödiga och skadliga former av arbete och konsumtion och främjar miljömässigt hållbara aktiviteter som kultur och föreningsliv.
- Basinkomst gör det lättare att lämna arbeten där vi inte längre trivs och utvecklas för att söka sådana där vi är mer entusiastiska och produktiva.
- Basinkomst gör det lättare att pröva de jobbchanser som dyker upp under perioder av arbetslöshet eller sjukdom utan att straffas med indragna bidrag och ersättningar.
- Basinkomst gör det lättare att ta oss tid till vidareutbildning och omskolning.
- Basinkomst gör det lättare att ta risker, utveckla idéer, utforska vår potential och starta nya verksamheter.
- Basinkomst gör det lättare för människor att gå ner i arbetstid och dela på arbetet så alla kan hjälpas åt istället för att några ska göra allt.
- När människor får tid och resurser att engagera sig i samhällets utveckling får vi en demokrati för alla som blomstrar på riktigt.

FRÅGOR & INVÄNDNINGAR:

ÄR FÖRSLAGET HÖGER ELLER VÄNSTER?

Basinkomst är ett förslag som liberaler, socialister, konservativa och gröna enas kring.

Basinkomst har förespråkats av tio nobelpristagare och ekonomipristagare till Nobels minne, bland annat fredspristagaren Martin Luther King, Desmond Tutu, litteraturpristagaren Bertrand

Russell samt USA:s president Nixon. Ideologisk hemvist påverkar dock ofta hur hög man anser att basinkomsten ska vara och hur man anser att den finansieras.

HUR SKA DET FINANSIERAS?

Liberaler och konservativa vill helt eller delvis ersätta a-kassa, sjukpenning, föräldrapenning, studiemedel, pension m.m. med basinkomst och kan därmed finansiera reformen utan skatthöjningar. Socialister vill ha kvar en generell välfärdsmodell med behovsanpassade försäkringar och ser basinkomst som ett sätt att bygga ut välfärden. Finansiering kan ske genom mark-, inkomst-, miljö-, produktions-, konsumtions-, naturresurs- och/eller spekulatonskatter.

173

Vad basinkomst kostar beror på vilken nivå som väljs. Basinkomst kan innebära alltifrån någon tusenlapp i månaden till Schweiz förslag på över sjuttontusen i månaden. Den exakta nivån beror på både ideologiska och praktiska val och vårt lands ekonomiska möjligheter. Det enklaste är troligen att inleda med en låg nivå och sedan successivt bygga ut basinkomsten.

HUR SKA REFORMEN INFÖRAS?

Det finns två modeller för basinkomst som brukar diskuteras. En möjlighet är negativ inkomstskatt: de som tjänar under en viss tröskel får pengar av systemet, de som tjänar över tröskeln betalar in pengar. Den negativa inkomstskatten trappas av sakta ju mer du tjänar för att undvika marginaleffekter så du får mer pengar i plånboken för varje ny krona du tjänar. En annan möjlighet är en fast utbetalning varje månad, exempelvis kunde barnbidraget sakta byggas ut till ett "livsbidrag" och börja följa med upp i åldrarna. Pengarna kan sedan hämtas tillbaka igen från de med högre inkomst genom strategiska skatter så pengarna hämnar där de gör störst nytta. Resultatet av de två systemen är exakt desamma när det gäller var pengarna hamnar i slutändan, det är bara två olika praktiska vägar att implementera reformen som kunde ha olika pedagogiska fördelar/nackdelar.

SVERIGE HAR VALT EN ANNAN VÄG, BASINKOMST PASSAR INTE OSS!

Det stämmer inte. Basinkomst står INTE i motsättning till en generell välfärdsmodell där resurser fördelas efter behov. Det förslag vi förespråkar innebär att välfärdsstaten byggs ut med ett lägsta golv som garanteras alla villkorslöst så att ingen kan falla mellan stolarna. Därutöver vill vi socialdemokrater givetvis ha kvar andra bidrag, försäkringar och trygghetssystem så resurserna fördelas dit de gör mest nytta. Basinkomst står inte heller i motsättning till den svenska modellen där arbetare engagerar sig fackligt och löner och kollektivavtal förhandlas fram mellan arbetsmarknadens parter. Basinkomst stärker arbetstagarna och ger dem den trygghet som krävs för att engagera sig mer fackligt. A-kassa och inkomstförsäkring kan fortsatt spela en viktig roll. Storbritanniens största fackförbund Unite är positiva till basinkomst.

KOMMER INTE ALLA ATT SLUTA JOBBA DÅ?

Det stämmer inte. Ingenstans där basinkomst testats har arbetsminskningen varit oroväckande, genomsnittet ligger på ungefär 2 timmar mindre arbete i veckan. Bland annat kan det ha att göra med att arbetsminskningen motverkas av att lägstalönerna stiger. De som arbetar mindre är föräldrar som är hemma med barnen ett par extra månader och studenter som läser mer. Även om vi kan se en minimal arbetsminskning har basinkomst totalt sett positiva effekter på ekonomin. Utvärderingar av försök i bland annat Canada och USA visar att nyföretagandet, jobben och skatteintäkterna ökar.

HUR KAN MAN FÅ NÅGOT VILLKORSLÖST?

Vi har fått vägar, hus, fabriker, skolor, sjukhus, infrastruktur, gruvor, naturresurser, produktiva ekosystem och teknik helt gratis genom att födas in i samhället. Basinkomst är som nobelpristagare i ekonomi Herbert A. Simon konstaterar ett sätt att dela på åtminstone en del av

174

det vi alla får villkorslöst av tidigare generationer, naturen och automatisk robotproduktion på ett mer rättvist sätt än idag.

AVSLUTNING

Idén om basinkomst har gått från tankesmedjor till experiment och konkret handling.

Nederländerna och Finland håller på att genomföra praktiska experiment med basinkomst.

Schweiz har precis folkomröstat om saken. European Citizens' Initiative for an Unconditional Basic Income (fotnot 6) driver på för att EU ska utreda frågan. EU-parlamentet tog 2010 ett beslut om att medlemsstaterna skulle undersöka möjligheten till ”villkorlös basinkomst” och genomföra pilotprojekt. (fotnot 7) En generell, ovillkorlig basinkomst är en reform med stor potential att bli verklighet. Den bryter mot nyliberalismens egoistiska syn på välfärd som motprestation till den samhällsnytta du gör. Reformen är en inte bara en vacker tanke utan i högsta grad möjlig att förverkliga. Det handlar om solidaritet människor mellan. Sverige är ett av världens rikaste länder, låt oss införa en ny mänsklig rättighet till basinkomst, ett nytt golv i välfärdsstaten ingen kan trilla igenom, och en gång för alla avskaffa fattigdomen!

Fotnotsförteckning

1 <http://www.etc.se/analys/medborgarlon-gar-att-infora>

2 http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2268552 ,

http://www.poverty-action.org/sites/default/files/wings_full_policy_report_0.pdf ,

[http://www.washingtonpost.com/opinions/free-money-might-be-the-best-way-to-endpoverty/2013/12/29/679c8344-5ec8-11e3-95c2-](http://www.washingtonpost.com/opinions/free-money-might-be-the-best-way-to-endpoverty/2013/12/29/679c8344-5ec8-11e3-95c2-13623eb2b0e1_story.html)

[13623eb2b0e1_story.html](http://www.washingtonpost.com/opinions/free-money-might-be-the-best-way-to-endpoverty/2013/12/29/679c8344-5ec8-11e3-95c2-13623eb2b0e1_story.html)

3 <http://www.oecd.org/dev/pgd/46240619.pdf>

4 <http://www.remappingdebate.org/article/guaranteed-income%E2%80%99s-momentsun?page=0,1>

5 <http://www.winnipegfreepress.com/local/dauphins-great-experiment.html>

6 <http://basicincome2013.eu/en/index.html>

7 Viktigt att veta inför planerandet av pilotstudier är att det mest värdefulla ur forskningssynpunkt vore ett lokalt försök i en liten kommun där alla människor (eller alla under en viss inkomst) får en garanterad basinkomst. För att arbetspendling inte ska förstöra experimentet för mycket (genom att utsocknes pendlar in och minskar lönetrycket) så bör orten/kommunen vara så isolerad som möjligt, t.ex. någonstans i inre Norrland.

Partikongressen föreslår besluta:

D17:1 att socialdemokraterna verkar för att staten tillsätter en utredning av olika modeller för att införa villkorlös basinkomst i Sverige. Konsekvenserna av olika möjliga nivåer på basinkomsten och olika sätt att implementera reformen ska granskas

D17:2 att socialdemokraterna verkar för att Sverige följer EU-parlamentets beslut och genomför pilotprojekt med basinkomst i några kommuner

175

Samuel Kazen Orrrefur

Sigtuna arbetarekommun beslöt att anta motionen som sin egen.

MOTION D128

UMEÅ ARBETAREKOMMUN (ENSKILD)

Progressiv medborgarlön

Idén om en medborgarlön är att den skall fungera som en sorts "grundlön", som betalas ut av staten till alla medborgare (över 18) utan motprestation.

Anledningarna bakom denna idé är flera, och jag skall återkomma till varför den behövs idag. Antikens filosofer avskydde arbetet, det var en skymf mot den fria människan. Socialdemokratin är traditionellt sett av en nästan diametralt motsatt åsikt. Stefan Löfven sade till exempel detta under almedalsveckan 2013:

"Varje ung kvinna och man ska känna känslan av att väckarklockan ringer klockan sex på morgonen när det är becksvalt ute. Det är möjligt att Socialdemokraterna bidrar till en lite jobbigare morgon, men det blir ett betydligt bättre liv."

Denna syn på arbetet som ett måste för ett fungerande liv och samhälle är inget nytt för socialdemokratin. Detta är dock ett föråldrat och ohållbart perspektiv.

Mängden arbete som måste utföras av människor har blivit mindre och mindre med historiens lopp, och så kommer utvecklingen också att se ut i framtiden. Sådan är teknologins framfart. Det

³⁹⁴ naturliga sättet att behandla denna effektivisering på vore att tillåta människor mer fritid, men så har inte politiken sett ut. Många av de jobbskapande åtgärder som finns är dyra - och bakåtsträvande. Självklart så motsätter jag mig inte fler jobb, däremot så anser jag det urbotat dumt att skapa behov efter jobb istället för jobb efter behov. Sådana nonsensjobb stimulerar varken arbetaren eller ekonomin. Den moderna socialdemokratin måste ta hänsyn till att mängden lönearbete minskar utan att på ett reaktionärt vis försöka stanna utvecklingen.

Det är just därför jag föreslår en sorts basinkomst. Den är något annorlunda det man vanligtvis menar med basinkomst. En garanterad lön på 10 000 kr som går att leva på, och betalas ut till alla medborgare som behöver den. Behövande definieras i sammanhanget som personer med en inkomst under 14 000 kr. Medborgarlönens storlek blir självklart högre ifall din inkomst är under x eller över y, som sagt med en maxgräns på 14 000 kronor. En basinkomst likt denna kan finansieras med hjälp av höjda skatter på kapital, bolag, inkomst och ett avskaffande av jobbskatteavdraget. Avskaffandet av studie- och socialbidragen är också att rekommendera. Kostnaden av själva basinkomsten uppgår till cirka 114 miljarder kronor, en summa som lätt kan finansieras av ovan nämnda åtgärder. Bara jobbskatteavdraget kostar cirka 100 miljarder kronor. Finansieringsmodellen är alltså inte det huvudsakliga problemet.

Ett vanligt argument som brukar föras fram är att det inte kommer finnas något incitament till att arbeta när basinkomst införs. Även om en skillnad observerats när basinkomst testats, så har denna legat på cirka 6-7%. För att förtydliga: de som fick basinkomst arbetade 6-7% färre timmar än de som inte fick basinkomst.

Jag är själv övertygad, men det enda som verkligen kan visa dess effekt är att testa i praktiken.

Partikongressen föreslås besluta:

D128:1 att Umeå Arbetarekommun driver vidare frågan om en progressiv medborgarlön till partikongressen för Socialdemokraterna 2017

Ernst Marklund

Umeå arbetarekommun beslöt att sända motionen som enskild till kongressen.

MOTION D163

SIGTUNA ARBETAREKOMMUN

Utred möjligheten att införa basinkomst

Sverige har idag flera olika välfärdssystem som ska säkerställa den enskildes ekonomiska trygghet. Dessa system är komplicerade och innebär stora administrativa kostnader. Som systemen ser ut idag ger de dock ingen garanti för att man alltid har rätt till ersättning. Det finns alltså brister och därmed också risk för att den ekonomiska trygghet som avsågs i praktiken inte omfattar alla. Genom den snabba tekniska utvecklingen står vi inför stora förändringar. Synen på arbete förändras genom den ökade digitaliseringen och automatiseringen av samhället och man talar idag om den fjärde industriella revolutionen. Hela den svenska arbetsmarknaden har blivit mer kvalificerad och det finns i princip idag inte några arbeten som inte kräver kunskap och erfarenhet. Detta skapar inträdesbarriärer, som gör det svårt för människor att komma in på arbetsmarknaden. Reforminstitutet har analyserat utvecklingen mellan 2006 och 2011 och konstaterar att 450 000 jobb har automatiserats bort. Vi bör därför fundera över vilket trygghetssystem som passar framtidens utmaningar.

Idén om basinkomst (även kallat medborgarlön eller grundinkomst) baseras på värderingar om att människan är en aktiv varelse och vill bidra i samhället, och alltså vill arbeta, oavsett om det är i form av betalt eller ideellt arbete. Basinkomst är en reform för att ge ekonomisk grundtrygghet till alla och där det är upp till varje individ att välja hur mycket (eller lite) den vill lönearbeta. Basinkomst är ett välfärdssystem där alla ges ekonomisk grundtrygghet utan byråkrati och kontroll.

Flera länder har uppmärksammat de fördelar som införandet av en basinkomst kan medföra. Tidiga tänkare som berört tanken var Aristoteles, Thomas More och Juan Luis Vives. Det första konkreta förslaget på basinkomst, inklusive finansiering, stod Thomas Paine för i boken *Agrarian Justice* (1796).

Under mellankrigstiden förekom en debatt om basinkomst i Storbritannien. Därefter dröjde det ända till 1960-talet innan en omfattande debatt kom igång igen. Den startade i USA som då kämpade med fattigdomen i det egna landet. Debatten engagerade många ekonomer.

Under 2000-talet har debatten stegvis breddats till fler länder och ett antal större och mindre pilotprojekt har genomförts. Både i Holland och Finland planerar man pilotprojekt med basinkomst. I Alaska finns Alaska Permanent Fund ur vilken alla vuxna medborgare får en regelbunden basinkomst. I Brasilien finns La Bolsa Familia där en basinkomst utbetalas mot att barnen går i skolan.

Iran införde som första land i världen en nationell basinkomst hösten 2010 istället för de subventioner av bränsle och andra förnödenheter som landet haft i årtionden för att minska fattigdomen.

Det har också genomförts flera pilotprojekt i t ex Kanada, Indien (fr 2011), Namibia (Otjivero fr 2008) och USA med positiva effekter som bättre skolnärvaro, ökad lokal ekonomisk aktivitet, ökat kvinnligt företagande och kvinnor som tagit sig ur prostitution.

Den 5 juni 2016 folkomröstade Schweiz om medborgarlön på motsvarande 20 000 kronor i månaden där drygt 23 % röstade för ett införande av medborgarlön.

Finland planerar ett begränsat försök med medborgarlön under ett år med start 2017, som ska utvärderas 2019. Medborgarlönen ska ges villkorslöst till alla för att både höja levnadsstandarden och för att ge en välbehövlig injektion till ekonomin. Ersättningen kommer att ligga på cirka 800 euro per månad. Medborgarlönen är också tänkt att ersätta alla andra bidrag, såsom sjukpenning, försörjningsstöd och arbetslöshetsersättning, vilket enligt regeringen kommer att förenkla de sociala försäkringssystemen och göra det lättare för människor utanför arbetsmarknaden att arbeta mer, utan att riskera sitt ekonomiska stöd.

Pilotförsök med liknande system pågår sedan 2015 också i några nederländska kommuner bland annat i Utrecht.

Wall Street Journal publicerade i juni 2016 en debattartikel som argumenterade för medborgarlön i USA: 13 000 dollar, ungefär 115 000 kronor, om året. Under åren 1968 till 1979 genomfördes fyra experiment i USA med negativ inkomstskatt. Dessa visade bland annat att mycket få heltidsarbetare arbetade mindre. Frågan om medborgarlön diskuteras av både demokrater och republikaner. Att så olika politiska strömningar möts beror på de dramatiska förändringar vi står inför. Även i Sverige är diskussionerna blocköverskridande.

Några forskare säger att uppåt hälften av jobben kommer att försvinna till följd av digitalisering, robotisering och automatisering. Vi kommer att byta arbete oftare, vidareutbilda oss, kanske starta eget. Basinkomsten kan då fungera som en trygghet under förändringsperioden. Istället för att kortsiktigt fokusera på försörjningen kan individen tänka på utveckling och självförverkligande. Konstnärligt och ideellt arbete skulle också ges större utrymme.

Basinkomsten utbetalas av staten utan krav på motprestation och på en nivå som det går att leva på och som kräver lönearbete för att ha råd med lyxkonsumtion. Liknande barnbidraget, vilket delas ut till alla barnfamiljer oberoende av inkomst och andra omständigheter. Ett annat exempel är den statliga konstnärslönen som tidigare tilldelades förtjänta individer. Den skulle ge en

433

grundtrygghet så att de fick utrymme för skapande.

Ett genomförande av basinkomst skulle bli en medföra; minskad byråkrati med ett mindre komplicerat system där många av ersättningsarna som finns idag ersätts av basinkomsten, ökad ekonomisk trygghet med ett system där alla omfattas, minskade kostnader för administration, minskad statlig kontroll och ett större individuellt ansvar för den egna situationen, möjlighet att lägga tid på kulturarbete och engagemang i demokratisk utveckling av samhället, minskad stigmatisering, minskad stress och ohälsa, ökade möjligheter för arbetssökande och vid nyföretagande, möjliggörande av alternativa livsstilar mm. Införande av basinkomst kan bidra till demokratins och kulturlivets vitalisering och en socialt hållbar utveckling.

Partikongressen föreslår besluta:

D163:1 att frågan om införande av basinkomst utreds

Marianne Åslin

Sigtuna arbetarekommun beslöt att anta motionen som sin egen.